

Bilal Kemikli

Ramazan
G zellemleri

İlk Söz

Ramazan, dinî-sosyal hayatı doğrudan doğruya etkileyen bir mevsimdir. Bu mevsimle birlikte hayatın ritmi değişir, dönüşür. Oruç, sahur, iftar, teravih, mukabele, fitre, zekât ve itikâf gibi derin manalar içeren kavramlar hayatımıza, zaman tasavvurumuza, sosyal ilişkilerimize ve iş hayatımıza tesir eder. Bizi yeni bir bilgi boyutuna çağıran bu kavramlarla birlikte, mahyalar, Ramazan pideleri, şerbetler, Ramazan ilahileri, şiirler ve sohbetlerle sosyal hayat canlanır; haneye, mahalleye, çarşıya, kültür ve sanat hayatına derûnî manalar taşıyan yeni bir bakış hâkim olmaya başlar. Bakış değişir, renk değişir, tat değişir. Uhrevî kokular kuşatır sokakları... İçeride doğru derin bir yolculuk başlar.

İçeride doğru seyreden bu yolculuk, yeniler insanı. Tazeler. Arındırır. Olgunlaştırır. Bu böyledir; lakin her zaman öyle mi? Soruyu şöyle sorayım: Ramazan her zaman bizi, ruhen yeniler, manen yüceltir, sosyal ve kültürel olarak değiştirir, dönüştürür mü? Normal şartlarda bu sorunun cevabı, "Evet" olmalıdır. Nitekim Ramazan bir şekilde inanan insanı yakalar ve onu sahip olduğu müktesebatı oranında değiştirip dönüştürür. Lakin geçen sene olduğu gibi, Ramazan, salgınlar, tabii felaketler, savaşlar ve krizler döneminde arzulandığı kadarıyla hayata tesir edemez. Nitekim hayatı kısıtlayan âmiller, maneviyatı da etkisi altına alır. Geçtiğimiz senenin Ramazanını hatırlayalım: Teravihler için camide, iftarlar için sofralarda buluşulamadı. Dolayısıyla sohbetler edi-

lemedi. Fakat yine de mahyalar kuruldu, salâlar verildi, fırınlar pideler çıkardı, şerbetler yapıldı, aile fertlerinin hazır bulunduğu iftar ve sahur sofraları kuruldu. İçeriye, daha içeriye döndü... Hamdolsun, çözüm yolları da bulundu: Sanal ortamlarda ve TV’lerde mukabeleler okundu, formel de olsa sohbetler edildi, iftariyelikler fukara hanelere ulaştırıldı, zekâtlar verildi. Ama eş dost ile kucaklaşıp, aynı sofralarda buluşup halleşemedik, aynı saflarda omuz omuza huzura duramadık. Bu bakımdan geçtiğimiz Ramazan tarihe, “mahzun Ramazan” olarak geçti.

Bütün bir insanlığın salgından kurtulması, illetten beri olması için dualar çoğaldı, yakarışlar arttı. Fakat şu var ki, bu arızalar âleminde yaşanması gereken bir haldi bu salgın, yaşandı. Celâl içre cemâli saklayan, kahır beşiğinde lütuf çocuğunu büyüten mutlak kudret bu hal içinde kim bilir hangi manalar sakladı? Hayrın ve şerrin sahibine yönelip selamete ermek için niyazdan başka elimizden ne gelir? Nihayetinde insanın bilgisi; akli, tecrübesi ve ona öğretilenle sınırlı değil mi? Sonsuz bilginin sahibi, nice lütuflarla mü’min kullarını taltif edecektir. Bu bir hakikattir zira O, sabreden, düşülen kuyudan çıkmak için azmeden, çareler arayan, çalışıp çabalayan ve dua eden kullarını yalnız bırakmayacaktır. Ramazan, mahzundu ama eve dönüş mevsimiydi aynı zamanda. Dışarıya, hep dışarıdaki meclislere yönelen insanların huzur hanelerine dönmeleri, çocuklarıyla baş başa korku ve ümit arasında huzur devşirmeleri zamanı... Meseleye buradan bakınca cemâli de lütfu da görüp umutlanmamak mümkün mü? Hakk’tan ümit kesilmez.

Ramazan Güzellemeleri, 2014 yılının şenlik mevsiminde yazıldı. O vakit, kırk dokuz yaşında bir ilim tâlibi olarak yeni bir fakülte kurmak için Kütahya’da görevliydim. Yeni bir şeyler yapmak, yeni bir kurum inşa ederken tutulan notlar... Geçen sene, “mahzun Ramazan”da köklü bir geleneği olan bir fakültemizin yöneticisi olarak yeniden *Ramazan Güzellemeleri*’ni okumuş, bazı düzeltmeler yapmıştım. Ne var ki, yeniden yayımlamaya vakit bulamamıştık. Şimdi, yazılışından yedi yıl sonra, elli altı yaşına gelmiş bir talebe olarak metinlere yeniden baktım ve Ramazan

edebiyatımıza katkı sadedinde yeniden neşrinin faydalı olacağı kanaatine vardım. Bu vesileyle kitabı yeniden yayımlayan Sufi Kitap'a ve editörümüze şükranlarımı sunar, kitabın yeni neşrinin hayırlara vesile olmasını, Ramazan'a dair tefekkürümüze katkı sunacak pencereler açmasını dilerim.

Ocak, 2021

Bursa

Dibâce

Merhum Prof. Dr. Süheyl Ünver'in "Ramazan medeniyeti" tanımlaması önemlidir. Gerçekten de bir medeniyet söz konusudur. On bir ayın sultanı Ramazan, bir ibadet mevsimi olduğu gibi, sosyal, kültürel ve iktisadî hayatı beslemiş, böylece kendine has bir dil, edebiyat ve estetik değer inşa etmiştir.

Evet, Ramazan'la şehre, mahalleye ve sokağa bir canlılık gelmiştir; o, çarşıya hayat olmuş, evleri şenlendirmiş, dostları buluşturmuş, buruk gönülleri ihya etmiştir. Bu yüzden merhum Ünver'i hürmetle anıyoruz; "Ramazan medeniyeti", yerinde bir tanımlama ve tavsif olmuştur.

Sahurdan başlayarak mukabele, iftar, teravih... Mahya. Unutulsa da hilal gözetme, cerre çıkma. İftar sofralarında dış kirasıyla buluşma. *Yevm-i şekte* bezm meclisini ihya etme, fasıl tertip ederek dostluğu muhkemleştirme. Manilerle uyanma, kasidelerle ve teravihlerde okunan Ramazan ilahileriyle şenlenme.

Evlerde başlayıp sokağa taşan o tatlı heyecanlar, telaşlar... Ramazan'ı karşılama hazırlıkları. Açılan yufkalar, kesilen eriş-teler, kurulan turşular ve şerbetler. Evde şenlik, sokakta, mahallede, çarşıda şenlik. Ve nihayet Ramazan uğurlaması ve arefeye eriş; bayram telaşı.

Hele çocuklar... Kim bilir, hangi orucun ve hangi Ramazan'ın hayaliyle tutma eylemine odaklanırlar. Koşuşturmaca içinde tutulacak bir dal arar gibi, kovalamaca oynar gibi, bir tutulacak can

Yeni Bir Lısana Kavuşma Mevsimi

Ramazan, yeni bir lısana kavuşma mevsimidir. Bu lısan kalbin lısanıdır, gönlün dilidir.

Evet, Ramazan, İhsan Deniz'in *Tam*'da dediğı gibi, kalbin kelimelerini koruma zamanıdır. Kalbin farkına varma, onun da bir dilinin, kelimelerinin olduğunu idrak etme... Zira oruç, kalbî ibadetlerin en hası ve bir bakıma bu ibadetlerin kapısıdır. Ramazan'da bu kapıdan içeri giriyoruz. Kapının anahtarı "terk" kavramıdır. Sadece yeme içme ve hazla ilgili talepleri değil, aynı zamanda mâlâyânîyi, çok sözü, dedikodu ve gıybeti terk...

Kalbin kelimeleri bu terkle ortaya çıkıyor. Terk ederek öğreniyoruz yeni lısanı, gönül dilini.

Velhâsıl, yeni bir lısan, yeni bir dil öğreniyor oruçla buluşan insan.

Huzur Mevsimi

Ramazan bereketi hanelerimize huzur getirdi. Bir telaş, bir coşkunluk, bir heyecan... Bendeniz “Nerede o eski Ramazanlar!” korosuna katılmayacağım. Ramazan oryantalizmi yahut nostaljisi yapmanın anlamı yok. Bunun yerine, hale şükredip zaman zaman tahattur sadedinde dikiz aynasından geriye bakmayı yeğlerim.

Hale şükretmek, diyorum... Hamdolsun, şükürler olsun; son yıllarda bir *Ramazan bilinçlenmesi* müşahede ediyorum. Ramazan bilinçlenmesi tabirini şu manaları düşünerek kullanıyorum:

1. Orucun gereğini bihakkın yerine getirme, söz ve fiillerle de oruç tutma,
2. Sofraları geniş tutma, misafirsizliği dert edinme, fakiri fukarayı gözetmenin yanında komşuyu, hısımlar ve akrabaları da ağırlama, birlikte olma ve aynı sofrada mayalanma duygusu,
3. Zekâtı ve sadakayı yerli yerine verme çabası, fitreyi unutmama, toplumu derinden etkileyen yaraların tedavisine dönük azamî gayret ve çaba içinde olma,
4. İtikâf ibadetini eda etme niyetinin ve uygulamasının artması.

Evet, akademik bir yazı kaleme almadığımın farkındayım. Ama çevremde gözlemlediğim kadarıyla, bu yukarıda işaret edi-

len maddeler dâhilinde bir ramazan bilincinin son yıllarda arttığını söylemek isterim. Bilhassa itikâfa ilişkin çabaları görüyorum, gıpta ile seyrediyorum.

Ramazan bereketi, kendini itikâfta sırlıyor. Biraz kendin ol, kenara çekil, âlemi müşahede et, ibret al... Durmaksızın akan zaman ırmağı karşısında, aktif ve pasif tembelliklere biraz olsun mesafeli ol ve gayelerin gayesine yönel! İtikâfın ihsas ettiği mana bu cümlede münderiştir. Oruç, itikâfla bitmek tükenmek bilmeyen bir kaynağa tutunma fırsatı sunuyor; oraya tutunuyorsunuz, huzur buluyorsunuz.

Benim çocukluğumda itikâf kavramının bu denli iştiyakla tedavülde olduğunu söyleyemem. Merhum babacığım, kendi halinde hizmetleri olan bir imam, kelimenin tam anlamıyla bir hoca efendiydi. O yüzden de evde Ramazan sevinci bütün bir hayatı kapsardı, dinî hayatın coşkunca yaşandığı bir huzurhanede ve muhitte yaşıyorduk lakin itikâfa ilişkin talepler günümüzdeki kadar dikkat çekmezdi. Şimdi heyecanla kendini sokaktan, oluşturulan gündemden, gelip geçici arzulardan beri tutma çabasında olan gençleri görüyorum; umutlanıyorum, heyecanlanıyorum. Bendeniz, üzerinde onlarca oyun oynansa da, yüzlerce tuzak kurulsa da, önüne binlerce engel çıkarılsa da sabırla ve beklenmeyen metanetle gayret edip kendi kimliğini arayan, değerlerini keşfe çıkan, arınmanın, insan olmanın, değerli olmanın peşinde olan bu yeni nesli seviyorum; gıpta ile seyrediyor, ona dualar ediyorum!

Kim ne derse desin, nasıl değerlendirirse değerlendirsın, bugünün dindarlığının kendine göre sahihlik tarafları çoktur. Onun şekilde kalmadan, öze, sahih idrake doğru seyredeceğinden de kuşkum yok. Umutluyum... Ramazan iklimi bana umut veriyor. Bu umut, tatlı bir meltem gibi, heyecanlandırıyor, şenlendiriyor. O sebepten, hale şükrediyorum. Ramazan, şükürümüzü artırıyor.

Son yıllarda Ramazan'da hep çocuklarımla beraber olmanın yollarını arıyorum. İki sene önce ailecek Saraybosna'da geçirdik Ramazan'ı... Orada Şarkiyat Enstitüsü'nün misafiri olarak mer-

hum hocamız Prof. Tayyip Okiç'e mücavir bir bereketli mevsim geçirmek nasip oldu. Âmina Şiljak ve Kazim Hacımeyliç gibi dostların delaletiyle huzur dolu ama Bosna Hersek'in hemen her şehrinin, Osmanlı döneminden kalan mezar taşlarının ve kitapların bulunduğu yerleri ziyaret ederek geçen bir Ramazan. İlim ve sanat yolculuğuyla ibadetin tevhidi... Ramazan'da hayat gene akıp gidecek, işlerimizi ertelemeyeceğiz; aksine daha çok dokunacağız hayata. Ama daha rikkatli ve daha dikkatli dokunacağız.

Çalışarak, cehdederek, hayatı zenginleştirerek, yenilenerek, değişip dönüşerek Ramazan'ın bereketine aşına olmak lazım... Bosna, bizim için tam da bu bereketi sağlamıştır.

Geçtiğimiz sene Kütahya'da idrak ettik Ramazan'ı... Yeni bir fakülte kurma çabası, yoğun işlerin ve projelerin gölgesinde ama bereketli, anlamlı ve heyecanlı bir Ramazan. Yeni bir fakülte kurulmuş, henüz öğrencilerimiz yok ama ilim adamı dostlarımız var. O senenin Ramazanını fakir "kuruluş Ramazanı" olarak isimlendirmiştir. Kuruluş... Kurulmak, evveleminde dil ile olur. Farklı şehirlerden ve görevlerden kopup bir hayali birlikte hayata geçirmek için gelen mesai arkadaşlarımla ilk defa bir aile iftarı düzenlemiştik. Aileler, çocuklar orada birbirlerini tanıdılar. İftar sofrası buluşturdu, ortak bir dil kurma heyecanını yaşattı bize...

Evet; Ramazan, tecellilerin âdeti sağanak sağanak yağdığı bir bereket mevsimi... Fakat bu bereketten yararlanmak için, orada burada çokça görünmeden, vaktin değerini bilerek hayır ve güzelliği çoğaltmak iktiza ediyor. Ramazan'la çoğalmak, varlığı an/la/mak, hayatı anlamlandırmak... Bütün mesele budur: Hamdolsun, görebildiğim kadarıyla Ramazan'ın anlamı bu boyutla görülüp idrak ediliyor. Hamdolsun, Ramazan bereketi hanelerimize huzur getirdi. Şükür... Binlerce şükür!

Eve Dönme Mevsimi

Ramazan, insanın içine dönmesi, kendi evine gelmesi mevsimidir. İçimizdeki evi unutuyoruz... Kendimiz olmayı, kendimize gelmeyi erteliyoruz. Bir lütuf olarak Rabbim, Ramazan'ı hediye ediyor; bir ideal, bir ufuk sunuyor: Kendine dön! İçine, içindeki eve gel!

Öyle taşra taşra dolaşıp duran, oradan oraya savrulan insanın kendine gelmesinin, içindeki eve dönmesinin anahtar kelimesi muhasebedir. Muhasebe... Muhasebe, sorular sormakla başlıyor. Hemencecik şunları soruyorsunuz, sahur vaktinde, sabah ezanının şehrin Müslümanlığını ilan ettiği o saatte: Neler yaptın, neler yapamadın? Neler kazandın, neler kaybettin? Kim için, ne için çabaladın?

Hepimizin soruları farklı farklıdır. Elbette cevapları da farklı olacak. Ama üç aşağı beş yukarı bu soruları soracağız, cevaplar arayacağız. Çoğu kere cevap arayışımız, bizleri çaresizliğin, aciziyetin dar sokağına çıkaracak; sükûta kapılacak, samimi niyetle ellerimizi açacak istiğfar edeceğiz. Af dileyeceğiz. Tövbe kapısında sükûnetin tatlı meltemine teslim olacağız. Ve ağlayacağız... Gözyaşı dökemeyen adamı oruç nasıl tutsun? Onu neresinden tutsun? Zira oruç, insanı vicdanından ve bu vicdanın mücessem hali olan gözyaşından tutar. O bir damlacıktan tutar da oradan kaldırır, mana âlemine yükseltir.

Sükût Mevsimi

Ramazan, sükût şehri... Bütün azalarımızla sükûtun sıcaklığıyla, şefkat ve merhametiyle buluşuyoruz. Bu şehir, huzur şehridir. Yalnızlık şehridir. Terk şehridir. Fenâ şehridir. İrfânî ölüm şehridir.

Mevlevîler “ölmek” fiilini pek kullanmazlar; sükût şehrine gitti, anlamında, “Hâmuş oldu” derler. Hâmuş; suskun, susmuş... Ölmek, susmaktır.

Ramazan’da bütün bedenimizle sükûta eriyoruz. Sadece dilimiz değil, midemiz susuyor mesela, kulağımız susuyor, gözümüz susuyor. Bunlar sustukça kalbimiz daha dingin, daha dinamik, daha derinden harekete geçiyor. Daha candan çalışıyor.

Kalbin farkına varıyoruz.

Kalbî akıl devreye giriyor... Gönül mülkü şenleniyor.

Terkle ölüyor, ölerек şenliğe eriyor, yeniden canlanıyoruz. Yeme içmede dikkat ve kararlılık, azmimizi artırıyor, aklımızı muhkem hale getiriyor; az konuşur, doğru ve iyi olandan haber verir duruma geliyoruz. Az konuşulduğunda, doğrudan söz açıldığında, kulak ve göz aslî fonksiyonuna matuf bir dönüşüm yaşıyor. Başa dönüyoruz. Azalarımız umumîleşiyor.

Şenliğin yegâne sebebi bu umumîleşmedir. İnsan, umumîleştikçe fıtratına ve vicdanına döner.

Sükûtun şehri Ramazan'ın bütün sokakları, fıtrat ve vicdan meydanlarına çıkar. Bu meydana çıkmak, neşemize neşe, şenliğimize şenlik katacaktır; bunun farkında oluyoruz. Sükût şehrine eriyor, farkı da farkındalığı da terk ediyoruz.

Bu terkle birlikte cümle zerrât-ı cihanın şöyle seslendiğine tanık oluyoruz: "Ramazan, sükût şehri... Bu şehrin anahtarı oruç!"

İdrak Mevsimi

Ramazan, ilahî isimleri idrak mevsimi... Mü'min, isimlere hazırlığıyla mazhariyetini müdrik olur.

Hazır olmak lazım!

Öğrenmek için hazırlık... İdrak için hazırlık... Zikir, hazırlanma süreçlerinden biridir. Ramazan, zikirdir, duadır, tesbihtir. Kur'ân ayıdır; oruçlunun mukabelelerde, teravihlerde, söz ve sohbet mevsiminde vahiyle muhataplığı artar.

İnsan böylece hazırlanır. Oruç, yemek içmekten, fizyolojik ve biyolojik ihtiyaçların tatil edilmesinden mülhem iç âlemde esmayı idrake hazırlanma sürecidir. Nefsine hâkim olan, arzularını terbiye eden, duygularını kontrol edebilen insan iradesini terbiye etmiş olur.

Hazır olmak, iradenin terbiye edilmesidir. Ramazan, irade eğitimi mevsimi... Kendini fark etme, kontrol etme ve kendine hâkim olma; nefsinin bilme! Rab, Râzık, Rezzâk isimlerinin yanında en çok Samed ismini idrak eder oruçlu.

Kenara çekile çekile... Yetine yetine, vere vere, öğrene öğrene Samed isminin manevî bulutları altında ıslanır. Samediyet yağmuru sağanak sağanak yağar inanmış gönüllere.

Velhâsıl azizim, Ramazan esmayı idrak mevsimi... Nefsini bilme ve idrak zamanı.